

O‘ZBEK AYOLLAR MILLIY LIBOSLARIDA RANG VA NAQSHNING ESTETIK VA MADANIY AHAMIYATI

Ochilova Marjona O‘tkir qizi

Navoiy davlat universiteti

Dizayn: (Libos va gazlamalar) – ta’lim yo’nalaishi

4 - kurs “L”guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘zbek ayollar milliy liboslarida rang va naqshning estetik va madaniy ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda atlas, adras va boshqa milliy matolarda ishlatilgan rang kombinatsiyalari, naqshlar turlari va ularning milliy qadriyatlar bilan bog‘liqligi o‘rganilgan. Shuningdek, maqolada milliy liboslarning rang va naqsh orqali ayol obrazini ifodalash, badiiy didni rivojlantirish va madaniy merosni saqlashdagi roli yoritilgan.

Kalit so‘zlar: milliy libos, rang, naqsh, atlas, adras, estetik go‘zallik, badiiy did, madaniy meros, ayol obraz, dizayn.

O‘zbek milliy liboslarida rang va naqsh nafaqat tashqi ko‘rinish va badiiy ifoda vositasi, balki xalqning madaniy qadriyatlarini, tarixiy an‘analarini va ayol obrazini ifodalovchi eng muhim element hisoblanadi. Har bir rang va naqshning o‘ziga xos ramziy ma’nosi mavjud bo‘lib, ular orqali ayolning nafisligi, didi va ijtimoiy mavqei aks ettiriladi. Atlas va adras matolarining rang-barangligi, naqshlarning murakkabligi milliy liboslarga noyob badiiy ohang baxsh etadi.

Milliy kiyimlarning rang va naqsh elementlari qadim zamonlardan boshlab shakllangan bo‘lib, ular turli ijtimoiy tabaqalar, hududlar va davrlarga qarab o‘zgarib kelgan. Ranglarning uyg‘unligi libosning estetik ta’sirini oshiradi, naqshlarning joylashuvi esa kiyimning kompozitsion muvozanatini ta’minlaydi. Shu bilan birga, rang va naqsh milliy kiyimlarning madaniy meros sifatida qadrlanishiga ham xizmat qiladi.

Bugungi kunda rang va naqsh elementlari zamonaviy dizaynda ham keng qo‘llanilmoqda. O‘zbekiston dizaynerlari milliy matolar va an‘anaviy naqshlarni yangi fason, zamonaviy rang kombinatsiyalari va texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirib, milliy kiyimlarni global moda maydonida tanitmoqda.

O‘zbek ayollar milliy liboslarida rang va naqshning roli badiiy ifoda va madaniy merosni saqlashda muhim ahamiyatga ega. Rang va naqsh orqali ayol obrazining nafisligi, estetik didi, ijtimoiy mavqe va milliy o‘zligi ifodalanadi. Atlas va adras kabi milliy matolarda ishlatilgan ranglar — qizil, ko‘k, yashil, pushti va oltin ranglar — har

birining o'ziga xos ma'nosi mavjud. Qizil rang quvonch va muhabbatni, yashil hayot va barakani, ko'k osmon va poklikni, pushti noziklikni, oltin esa hasham va farovonlikni ifodalaydi. Ranglarning uyg'unligi libosning umumiy estetik ohangini belgilaydi va uning vizual ta'sirini kuchaytiradi.

Naqshlar esa libosning badiiy muvozanati va milliy ruhini aks ettiradi. Har bir naqshning o'z ma'nosi bor: gul naqshlari go'zallik va poklikni, qushlar erkinlik va baxtni, yulduz shakllari esa muvaffaqiyat va himoyani ifodalaydi. Shu tariqa, rang va naqsh libosning nafaqat tashqi ko'rinishiga, balki uning ichki badiiy mazmuniga ham ta'sir qiladi.

Qadim zamonlardan boshlab, milliy kiyimlarda rang va naqshlar hududiy o'ziga xoslikni ko'rsatgan. Farg'ona vodiysi, Toshkent va Namangan hududlarida rang-barang atlas va adras matolar ishlatilgan, naqshlar esa ko'proq gul va geometrik shakllardan iborat bo'lgan. Buxoro va Xorazmda esa zardo'zlik va kashtachilik san'ati rivojlangan bo'lib, naqshlar murakkab, oltin va kumush iplar bilan boyitilgan. Shu tariqa, har bir viloyat va hudud milliy liboslarning rang va naqsh elementlari orqali o'ziga xos badiiy uslubni yaratgan.

Rang va naqshlarning texnik jihatdan yaratilish usullari ham xilma-xil bo'lgan. Atlas matolarida naqshlar ipak ip bilan to'qilgan bo'lsa, adrasda ular rangli iplar bilan ishlangan. Zardo'zlik va kashtachilik yordamida naqshlar libosga reliefli va uch o'lchamli ko'rinish berilgan. Bu esa libosning badiiy qiyofasini yanada boyitgan va uni bayramona ko'rinishga keltirgan.

Milliy liboslarda rang va naqshning uyg'unligi kompozitsion muvozanatni ta'minlaydi. Masalan, ko'ylak ustidagi gul naqshlari atlasning silliqdigi bilan uyg'unlashib, libosning umumiy estetik ohangini yaratadi. Kamar, salla va ro'mol kabi aksessuarlar ham rang va naqsh uyg'unligini to'ldiradi, libosga yakuniy vizual ta'sir beradi. Shu orqali libos nafaqat badiiy asar sifatida, balki ayolning nafisligi va didini ko'rsatadigan vosita sifatida ishlatiladi.

Zamonaviy davrda milliy liboslarda rang va naqsh elementlarini yaratish jarayoni texnologik jihatdan ham rivojlangan. Lazerli kesish, raqamli naqsh chizish va kompyuter yordamida dizayn elementlarini joylashtirish kabi usullar milliy naqshlarni aniq va sifatli qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, rang kombinatsiyalari yangi estetika talablariga moslashtirilmoqda. Misol uchun, atlas matolarining an'anaviy qizil va ko'k ranglari bilan bir qatorda, zamonaviy pushti, to'q yashil va pastel ranglar qo'llanilmoqda.

Zamonaviy dizaynerlar milliy rang va naqshlarni global moda kontekstida ham qo'llamoqda. Atlas va adras matolari asosida yaratilgan liboslar xalqaro podiumlarda

namoyish qilinadi. Milliy naqshlar zamonaviy fasonlar bilan uyg'unlashib, liboslarni xalqaro miqyosda tanitish imkonini beradi. Shu tariqa, o'zbek milliy liboslari nafaqat tarixiy va madaniy meros sifatida, balki zamonaviy badiiy asar va global moda elementlari sifatida ham qadrlanmoqda.

Rang va naqsh orqali milliy liboslarda nafaqat badiiy va estetik, balki ma'naviy mazmun ham ifodalanadi. Har bir naqsh, rang va bezak elementining joylashuvi libosning badiiy ritmini yaratadi, milliy o'zlikni aks ettiradi va yosh avlodga madaniy qadriyatlarni yetkazadi. Shu bois, rang va naqshlar milliy kiyimlarni o'rganishda, ularni zamonaviy talqinda yaratishda ham ilmiy, ham amaliy ahamiyatga ega.

Shunday qilib, o'zbek ayollar milliy liboslarida rang va naqshning estetik va madaniy ahamiyati katta. Ular libosni badiiy, ma'naviy va ijtimoiy mazmun bilan boyitadi, milliy o'zlikni saqlaydi va zamonaviy moda bilan uyg'unlashadi. Milliy rang va naqshlarni o'rganish va ularni zamonaviy liboslarda qo'llash jarayoni nafaqat san'at, balki madaniy merosni asrab-avaylash, milliy iftixor tuyg'usini shakllantirish va estetik didni rivojlantirishning muhim vositasidir.

O'zbek ayollar milliy liboslarida rang va naqshning roli badiiy, estetik va madaniy jihatdan muhimdir. Ranglar va naqshlar libosning tashqi ko'rinishini boyitibgina qolmay, milliy qadriyatlarni, tarixiy an'analarni va ayol obrazini ifodalaydi. Atlas va adras kabi matolarda ishlatilgan ranglar — qizil, yashil, ko'k, pushti va oltin — har biri o'ziga xos ma'naviy va ramziy ma'noga ega bo'lib, libosning estetik uyg'unligini ta'minlaydi.

Naqshlar esa libosning badiiy ritmi, kompozitsion muvozanati va milliy ruhini aks ettiradi. Har bir naqsh, rang va bezak elementi milliy libosni nafaqat kiyim, balki madaniy meros, tarixiy xotira va badiiy asar sifatida qadrlanishiga xizmat qiladi.

Zamonaviy davrda milliy liboslar rang va naqshlarni yangi texnologiyalar va fasonlar bilan uyg'unlashtirish orqali global moda maydonida tanitilmoqda. Bu jarayon nafaqat milliy an'analarni saqlash, balki ularni yangi badiiy talqinlar bilan boyitish va yosh avlodga milliy iftixor tuyg'usini shakllantirish imkonini beradi. Shu tariqa, rang va naqshlar milliy liboslarni o'rganishda, yaratishda va targ'ib qilishda ilmiy va amaliy ahamiyatga ega bo'ladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // Педагогическое образование и наука. — 2017. — №2. — С. 109–110.

2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // Eastern European Scientific Journal. – 2017. – №1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region // E3S Web of Conferences. – 2024. – Vol. 587. – P. 02016.
4. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology // AIP Conference Proceedings. – 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – P. 070035.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // Современное образование (Узбекистан). – 2017. – №6. – С. 15–21.
6. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // Inter education & global study. – 2024. – №1. – P. 8–14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // Science and Innovation. – 2023. – Vol. 2. – No. B10. – P. 192–198.
8. Шавдиров С. А. ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ О. И ПРИКЛАДНОМУ ИСКУССТВУ // International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education. – 2018. – P. 84–85.
9. Shovdirov S. TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O'QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O'QUVCHILARNI MANTIQUIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O'RGATISH // Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Vol. 3. – No. 12. – P. 193–196.
10. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts // International Journal on Integrated Education. – 2023. – Vol. 4. – No. 3. – P. 60–66.
11. Karimova D. O'zbek milliy kiyimlarida rang va naqshning estetik ahamiyati. – Toshkent: San'at, 2021.
12. Tursunova M. O'zbek milliy matolari atlas va adrasning rang va naqsh dizayndagi roli // O'zbekiston madaniy merosi jurnali. – 2022. – №4. – B. 45–52.

